

MARÍAS, ERPENBECK, BAYARD'LAYIZ

Üç yazarı davet ediyorum bu ay. İlki, çocukken okuduğu Enid Blyton romanlarını hâlâ sakladığını söyleyerek beni bile şaşırtan büyük İspanyol edebiyatçı Javier Marías. İkincisi, hayalet hikâyesini andıran bir siyasi roman yazan Jenny Erpenbeck. Üçüncüsü, dünyanın en şahane yazarlarını birbirlerine kırdırarak kadar kışkırtıcı bir kitap kaleme alan Pierre Bayard.

İspanyol edebiyatına inanmayan İspanyol yazar

Kurt Mantıkası adlı ilk romanı nihayet bizde de yayımlanan büyük İspanyol yazar Javier Marías'la yapılmış bir röportaj okudum geçenlerde. Okuma alışkanlıkları ve zevkleri üzerineydi röportaj, hemen atladım tabii. Bir kısmını buraya da alacağım...

Hiç kimsenin duymadığı kitaplar arasında en sevdiğiniz hangisi?

"Kimse okumamıştır" demek aşırı bir yorum olur ama Richard Hughes'un yazdığı *A High Wind in Jamaica*, nedense pek bilinmez, oysa Conrad'ın ölümünden sonra yazılmış en iyi Conradvari romandır aslında. Sir Thomas Browne'in yazdığı *Hydriotaphia, Urn Burial* da pek bilinmez. Browne, çağının W.G. Sebald'ıdır. Yıllar önce İngilizce yazılmış en güzel şeylerden biri olduğunu düşünmüş ve İspanyolcaya çevirmiştim.

40 yaşına kadar okunmaması gereken kitap var mı?

Birisi *Don Quijote* hakkında şöyle demişti: "Çocuklar bu kitaptan sıkılıyor, gençler eğlenceli buluyor, yaşlılarsa anlıyor." Çok doğru bence.

Yaşayan romancılar, oyun yazarları, eleştirmenler, gazeteciler, şairler arasında en çok hangisini beğeniyorsunuz?

Çağdaşlarımı okumuyorum. Onlarca yıl "güncellenmeye" çalıştım, sonunda anladım ki, sınırlı zamanımı boşa harcamışım.

İspanyol edebiyatı hakkında bilgi edinmek isteyen birine hangi kitapları önerirsiniz?

Ulusal edebiyatlara inanmıyorum. Yazdığınız dil önemlidir önemli olmasına ama gene de edebiyat söz konusuysa bu,

ikincil sıradadır. "İspanyol edebiyatı" diye bir şey yoktur. Cervantes'ten Juan Benet'e, Quevedo'dan García Lorca'ya, Jorge Manrique'den Antonio Machado'ya, Lazarillo de Tormes'ten Valle-Inclán'a İspanya'dan çıkmış çok büyük yazarlar vardır ama her biri diğerlerinden çok farklıdır. Açıkçası ben birçok başka ülkenin yazarına, yurttaşlarımdan çok daha yakın hissediyorum kendimi.

Maceraya açık bir okuyucuyum

Bir edebiyat eserinde sizi en çok ne etkiler?

Yakınlık. Okumaya ara verip şunu söylerim kendime bazen: "Evet, ne kadar doğru, işte aynen böyle. Bunu biliyordum ama işte elimdeki kitabı okuyana kadar bildiğimi bilmiyordum."

Özellikle hangi türleri okumaktan keyif alırsınız? Ve hangisinden kaçınırsınız?

Hâlâ kurmacadan hoşlanıyorum, hayalet hikâyeleriye en zayıf noktam. Tarih, şiir, bazen de felsefe okumayı seviyorum bir de. Bugünlerde doğru dürüst felsefe yapılmıyor gerçi. Çok fazla diyalog içeren ve sessiz sakin göz gezdirmenin imkansız olduğu tiyatro oyunlarını ise pek okumuyorum. Günümüzde yakınma ve bayağılık için bir araç olduklarını fark ettiğimden beri anılardan ve günlüklerden de uzak duruyorum. Pek çok insan kendini kurban görmeye bayılıyor.

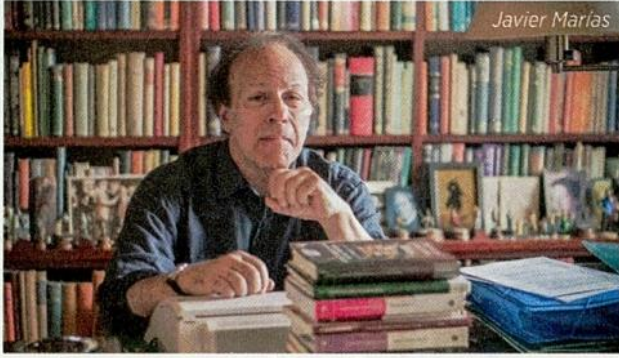
İnsanlar raflarınızda hangi kitabı bulunca şaşırabilir?

Enid Blyton'ın kitaplarını. Yahut P. G. Wodehouse'unkileri. Futbol üzerine kitaplar da olabilir. Açıkçası eklektik ve maceraya açık bir okuyucuyum.

Diyelim ki, edebiyatçıların katılacağı bir yemek daveti veriyorsunuz. Ölü ya da diri hangi üç yazarı çağırırdınız?

İstedğim son şey edebiyat hakkında konuşmak, bu yüzden

nazik, eğlenceli ve nüktedan olan yazarları çağırırdım. Mesela Isak Dinesen ya da diğer adıyla Karen Blixen'i. Mark Twain'i. Laurence Sterne'ü. Ah, korkarım hepsi de ölü yazarlar.

Hayal kırıklığı yaratan, abartılan, kötü: Hangi kitabı sevmeniz gerekiyormuş gibi hissettiniz ve gene de beğenmediniz? Bitirmeden bıraktığınız son kitabı hatırlıyor musunuz?

Joyce'un *Ulysses*'ini. Bence eski moda gerçekçiliğin zirvesi bu kitap ve kendi zamanı için de katiyen yeni bir şey değil. Yer yer çok iyi ama genel olarak abartıldığını düşünüyorum. *Dublinliler*'i tercih ederim. Knausgaard var bir de, *Kavgam*'ın birinci cildinin 300 sayfasını zor okumuştum. Dizinin toplam uzunluğu düşünülduğünde çok fazla değil. Ama yine de 300 sayfa 300 sayfadır. Bunu söylediğim için üzgünüm ama bir noktada artık devam edemeyeceğimi hissetmişim. Zamanımı yeniden Proust okuyarak harcamayı tercih ederim.

Hayat hikâyenizi kimin yazmasını isterdiniz?

Mümkünse hiç kimse yazmasın. Kendim de yazmam aslında. Benim için bir anlam ifade etmiyor, ilgilenmiyorum. Sadece sıra dışı, çarpıcı hayatları okumak ilginç geliyor. Hayatınız sizin için önemlidir ama başkalarına göre sadece kibar bir ilgisizlikle dinlenecek korkunçlukta ve çok sıkıcı bir şeydir.

Şimdi ne okumayı planlıyorsunuz?

Gerçeği söylemek gerekirse, ben plan yapmam. Ne okuma, ne yazma ne de yaşama konusunda.. (•••)

KURT MINTIKASI

Javier Marías

YAPI KREDİ YAYINLARI 2022

Eve musallat olan hayalet değil, siyaset

Gölün Sırrı, *Gidiyor, Gitti, Gitmiş* ve *Bütün Günlerin Akşamı* adlı kitapların yazarı Jenny Erpenbeck, 1967 yılında Doğu Berlin'de dünyaya geldi. Gençlik yıllarında bir süre eğitimini aldığı konuda çalıştı, ciltçilik ve eski kitap tamirciliği yaptı. Georg Büchner'in *Danton'un Ölümü* adlı oyununu izledikten sonra bu kez tiyatro ve sahne sanatları yönetmenliği eğitimi almaya karar verdi, ardından bir süre Graz Operası'nda rejisi asistanlığı yaptı, operalar ve tiyatro oyunları yönetti. Homeros, Ovidius, Georg Büchner, Kafka, Adalbert Stifter, Mayakovski, Márquez, Edgar Lee Masters, Proust ve Anaïs Nin gibi şair ve yazarlardan etkilendiğini söyleyen Erpenbeck 1990'larda öyküler, oyunlar yazmaya başladı. İlk romanı *Gölün Sırrı* 2008'de yayımlandı.

Gölün Sırrı, mekanı kişileştiriyor ve 20. yüzyıl Avrupa tarihini bir ev üzerinden anlatıyor. Kahramanı, Brandenburg'da bir göl kıyısında hayallerinin evini inşa eden genç bir mimar. Sakinleri için yuva olmaktan çıkan, terk edilmeye mahkum bu ev, bireysel felaketler, siyasal çalkantılar ve ideolojik dönüşümlerle gölgelenen şiddet dolu, karanlık bir tarihe sahne oluyor. Yahudi soykırımı da var bu karanlık tarihin içinde, Kızıl Ordu'nun işgali de. Arka arkaya yaşanan olayların sonunda *Gölün Sırrı* ürpertici bir perili ev hikâyesine dönüşüyor. Eve musallat olanlar hayaletler değil ama, siyaset, vatan, toprak, aidiyet gibi kavramlar...

Erpenbeck'in bizde yayımlanan öteki kitaplarına gelince... *Bütün Günlerin Akşamı*, "Kaç kere ölünebilir ve ölüm ânı gelip çıktığında insan artık kimdir?" gibi zor bir soruya cevap arıyor. *Gidiyor, Gitti, Gitmiş* ise Berlin'de işgal eylemi yapan Afrikalı genç mültecilerden yola çıkarak ölüm ve zulmü savuşturarak ülkelerinden kaçmak zorunda kalanların sonsuz bir bekleyişe mahkûm edildiği günümüz dünyasından söz ediyor, bakıp da görmeyenlerin, dahası zaten görmeyi de istemeyenlerin sığığını yüzümüze vuruyor.

Karamazov Kardeşleri'ni Nietzsche yazsaydı?

"*Ulysses*'i okumadım ve bundan utanmıyorum!" başlıklı yazımın müsebbibi Pierre Bayard, edebiyat öğretmeni ve denemeci olarak tanınıyor ama kendi deyişle o aslında "bir sarlatan hatta bir edebiyat atmasıyoncusu..." Sebebi sorulunca "Çünkü üniversitede ders veriyor ve öğrencilerime çoğu zaman kapağını bile açmadığım kitapları anlatıyorum," diyor. *Okumadığımız Kitaplar Hakkında Nasıl Konuşuruz?* adlı kitabı yazmasının sebebi de zaten tam olarak bu. Okumanın hâlâ bir eylem olarak kutsallaştırıldığı toplumlarda yaşadığımızı söyleyen Bayard, okur ve eğitimi olarak karşılaştığı temel baskıdan söz ediyordu o kitapta. Bunların ilki, "okuma mecburiyeti", ikincisiyse "baştan sona okuma mecburiyeti"ydi. Size irkiltici geldiğinin farkındayım ama kendisini açıklamasına izin versek iyi olur belki de çünkü Bayard'a göre, bu baskıların neticesinde insanlar daha çok falan okumuyor, bunun yerine kelimenin en düz anlamıyla riyakârlaşıyor, yani okumadığı kitapları okuduğunu söylüyor.

Her neyse, onu burada hatırlamamın sebebi, yeni kitabı. Adı, Peki, Ya Eserler Yazar Değiştirseydi?

Yabancı'yı Camus değil Kafka, *Rüzgâr Gibi Geçti*'yi Margaret Mitchell değil Tolstoy yazsaydı, "Potemkin Zirhlisi" filmi Eisenstein değil Hitchcock çekseydi bize ne olurdu? Bayard, *Don Quijote*'yi bir 20. yüzyıl bilimkurgu yazarına atfeden Jorge Luis Borges'in ve 1968'de "müellifin ölümü"nü ilan eden Roland Barthes'in yolundan ilerliyor, Nietzsche'yi *Karamazov Kardeşleri*'ndeki üslubunu inceliyor, kısacası hepimize hayal kurduyor, kurduğumuz hayallere mikroskopla bakıyor, özetle sıra dışı bir okuma yöntemi öneriyor. Hakikaten *Karamazov Kardeşleri*'ni Dostoyevski değil de Nietzsche yazsaydı şahane olmaz mıydı? (Dostoyevski'ninki kalsın tabii, Nietzsche'ninki de bir fan fiction örneği olarak kenarda dursun. Bir öneri de benden: *Dorian Gray*'in *Portresini* Ahmet Hamdi Tanpınar yazsaydı...